

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۲/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی و تبیین عوامل مؤثر و بازدارنده افت تحصیلی

افسانه ترابی

کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی

چکیده

زمینه : در پژوهش حاضر به بررسی و تبیین عوامل مؤثر و بازدارنده افت تحصیلی پرداخته شد.

روش کار : طرح این پژوهش توصیفی و از نوع علی و مقایسه‌ای بود. جامعه آماری این پژوهش شامل دانش آموزان متوسطه اول شهرستان شهرضا در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود. نمونه‌ی این پژوهش شامل ۱۰۰ نفر از دانش آموزان متوسطه اول شهرستان شهرضا بود، که به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسشنامه علل افت تحصیلی بود. نتایج با استفاده از شاخص های آمار توصیفی و آزمون آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و تجزیه‌ی داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS ۲۲ تحلیل شد.

یافته ها : یافته‌ها نشان داد که عوامل فردی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد. ($p < 0/01$). عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد. (به ترتیب $p < 0/01$) عوامل آموزشی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد. (به ترتیب $p < 0/01$)

نتیجه گیری : عوامل فردی، خانوادگی و آموزشی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد.

واژگان کلیدی : عوامل فردی، عوامل خانوادگی، عوامل آموزشی، افت تحصیلی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

مقدمه:

از آن جا که نیروی انسانی ارزنده ترین سرمایه هر کشور است، پیشرفت و بالندگی فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی هر کشور در گرو تربیت نیروی متخصص و نهایتاً رشد علمی و افزایش سطح آگاهی افراد آن جامعه می باشد. از این رو افزایش کیفیت نظام آموزشی به عنوان اثرگذار ترین عامل در توسعه کشورها محسوب می شوند. از طرف دیگر، بروز مشکلات در زمینه تربیت این نیروی انسانی در مراکز علمی و آموزشی کشور باعث افت تحصیلی و شکست در امور آموزشی می گردد. لذا، یکی از مسائل نظام های آموزش و پرورش در جهان، مسئله افت تحصیلی می باشد که پیامدهای منفی بسیاری برای جامعه دارد. آموزش و پرورش به عنوان نهاد عمده اجتماعی با توجه به ارتباطی که با سایر نهادهای اجتماعی دارد تحلیل میسوطی را از دیدگاه جامعه‌شناسی لازم می‌نماید، این تحلیل باید عوامل نارساساز و یا بازدارنده حرکت طبیعی امر تربیت را بشناسد و در رفع آنها ارائه طریق نماید. انسان موجودی است اجتماعی که از روی تفکر زندگی می‌کند و آموزش و پرورش باید در تقویت و تحکیم قدرت‌های ذهنی به او کمک کند، تا بدین گونه عوامل سازنده منطق و تفکر برای زندگی در فرد استوار گردد. خواستار شدن چنین هدفی که در سازندگی شخصیت و فردیت هر کس نقش اساسی دارد، نمی‌تواند جز از راه عضویت فرد در گروه‌های اجتماعی که به توسط آن تسهیلاتی به دست می‌آورد برآورده شود، چه گروه‌ها، سازنده سازمان نهادهای اجتماعی است که شالوده ساخت اجتماعی را ایجاد می‌کند (عسکریان، ۱۳۷۱: ۴۸).

افت تحصیلی:

افت تحصیلی یک مشکل چند بعدی و شایع در نظام آموزشی است که باعث ائتلاف هزینه، سرخوردگی و از دست دادن روحیه و رفتارهای منفی اجتماعی در دانش آموزان می‌شود. شناخت و تجزیه و تحلیل علل افت تحصیلی برای برنامه ریزی بهتری افزایش کارایی نظام آموزش و پرورش ضروری می باشد، با یافتن علل و عوامل افت تحصیلی و کاهش کارایی نظام آموزشی، راههای مقابله با آن مشخص می شود، با شناخت عوامل و راه های غلبه بر آن، با نگرشی سریع و دقیق می توان از ائتلاف منابع مالی و انسانی تا حد زیادی جلوگیری کرد. در حال حاضر بر اساس جدیدترین یافته های پژوهشی در مدارس بیش از ۲۵ درصد از دانش آموزان سالیانه از مدارس ترک تحصیل می کنند که این آمار بسیار نگران کننده است و معلوم نیست سرنوشت این دانش آموزان که چندین برابر بیش از دیگران در معرض تهدیدهای اجتماعی هستند، چه می شود (سلسلیبی و قاسمی، ۱۳۹۱: ۱۱). افت تحصیلی یکی از معضلات امر آموزش در جهان می‌باشد. امروزه ترک تحصیل و افت تحصیلی در تمام کشورهای جهان از عمده‌ترین مباحث و مسائل آموزش و پرورش و حتی مسئولان نظام آموزشی است. نظام آموزشی ایران مانند بسیاری از کشورهای در حال رشد از یک سلسله بیماری رنج می‌برد و این مسائل عمدتاً از رژیم قبل به ارث رسیده‌اند و علی‌رغم کوشش‌هایی که تا به حال انجام گرفته هنوز این مشکل لاینحل باقی مانده است. پایگاه و منزلت موسسات آموزشی به علت این که عهده‌دار کشف، انتقال و مبادله دانش و معلومات جدید می‌باشند، ترفیع یافته و حتی ارزش فوق‌العاده‌ای پیدا کرده‌اند. مخصوصاً دانشگاه‌ها از لحاظ ناظر بودن به چنین هدف و منظوری جای خاصی را برای خود در جامعه احراز می‌کنند، زیرا با پژوهش‌های علمی و توسعه تکنولوژیکی که از طریق آنها میسر می‌گردد، ایده‌ها و افکار جدیدی حاصل می‌شود که کاربرد آنها تغییر اجتماعی را در جامعه موجب گردیده و تاثیر و نفوذ نظام آموزشی را بر سایر نظام‌های نهادی افزایش می‌دهد. اکتشافات علمی و تکنولوژی حاصل از پژوهش‌ها و فعالیت‌های دانشگاهی تاثیرات انقلابی و عمیقی در همه ارکان و نهادهای جامعه گذاشته است. حتی چنین مرسوم شده است که دانش علمی و پیشرفت تکنولوژیکی، در مقام یک سرمایه عظیم اجتماعی و مالکیت آن، ملاک سنجش سطح توسعه‌یافتگی ملت‌ها قرار گیرد (علاقه‌بند، ۱۳۹۴: ۱۱۰). با توجه به نظرات وارد که زاویه دید جدیدی در مطالعات آموزش و پرورش گشود، می‌توان تأثیر متقابل جامعه و آموزش و پرورش را بر هم و برای توسعه و پیشرفت جامعه و رفاه و سعادت فردی مورد تحقیق و بررسی قرار داد. با توجه به نظرات صاحب‌نظران سرمایه اجتماعی که سرمایه اجتماعی را در تشکیل سرمایه انسانی دارای اهمیت دانسته و آینده آموزش عالی را در گرو بازسازی سرمایه اجتماعی می‌دانند در نتیجه برای دست‌یابی به هدف نهاد آموزش و پرورش که تربیت نیروی انسانی کارآمد و کار آموده است، بررسی تاثیر متقابل این موضوعات در حوزه جامعه‌شناسی و توجه به سرمایه اجتماعی را می‌توان از مهم‌ترین مباحث نظری در این برهه زمانی دانست.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

امروزه دیدگاه مردم در مورد آموزش و پرورش به گونه‌ای است که استفاده از امکانات تربیتی جامعه را حق طبیعی و مسلم خود می‌دانند. دلیل عمده این امر آن است که تعلیم و تربیت به سرنوشت انسان در زندگی آینده پیوند خورده است. در عصر حاضر بسیاری از امکانات مادی و نیروهای انسانی در خدمت تعلیم و تربیت قرار گرفته است. همچنین تعلیم و تربیت در بسیاری از جوامع یک سرمایه‌گذاری بلند مدت محسوب می‌شود. بنابراین اگر تعلیم و تربیت نتواند به نیروهای انسانی تحت آموزش خود در قالب نقش خود در زمینه شکوفایی جامعه بپردازد؛ در واقع باید گفت که این امکانات و نیروها به هدر رفته است. لذا تفکر عاقلانه حکم می‌کند که سرمایه‌ها و نیروهای به کار گرفته شده در تعلیم و تربیت به گونه‌ای برنامه‌ریزی و سازماندهی شود تا بتواند به اهداف مورد نظر خویش دست پیدا کند. یکی از این مهمترین سرمایه‌ها، سرمایه اجتماعی است. در روان‌شناسی، موفقیت به پاسخ یا عملی گفته می‌شود که به گونه‌ای که شخص به هدف برسد یا موفقیت یک گام قطعی است که به جانب هدف برداشته می‌شود. ولی در تعلیم و تربیت و موقعیت‌های تحصیلی موفقیت به درجه‌ای از کارایی اطلاق می‌شود که فرد به فراخور توانایی‌هایش در پیشرفت‌های خود به رضایت شایسته برسد (قاضی، ۱۳۷۳). در مقابل موفقیت تحصیلی، شکست تحصیلی به کار برده می‌شود. "شکست" عبارت است از ناامیدی‌ها؛ یعنی ترسیدن به امیدها و انتظارات یا دست نیافتن به سطح استانداردهای مورد نظر. شکست یعنی نرسیدن به رؤیایها و انتظارات و برعکس، یعنی دچار شدن فرد به آن چه از آن هراس دارد. منظور از شکست تحصیلی شکستی است که در اثر کوتاهی نظام آموزشی در دست یابی مؤثر به هدف‌ها و برنامه‌های آموزشی حاصل می‌شود؛ یعنی عدم موفقیت فراگیران در دست یابی به کم‌ترین معیارهایی که برای موفقیت آنان به وسیله نظام آموزشی در نظر گرفته شده است (امین‌فر، ۱۳۹۲: ۸۱). در مقابل موفقیت تحصیلی، اغلب اصطلاح افت یا اتلاف مطرح می‌شود. این اصطلاح در آموزش، از زبان اقتصاد دانان گرفته شده و نظام آموزشی را به صنعتی تشبیه می‌کند که بخشی از سرمایه و مواد اولیه‌ای را که باید به محصول نهایی تبدیل می‌شد، تلف نموده است و نتایج مطلوب و مورد انتظار را به بار نیاورده است. در یک جمع بندی از تعریف‌ها و مفاهیم افت تحصیلی، می‌توان آن را عدم موفقیت در تحصیل، وقوع ترک تحصیل و یا ترک تحصیل زودرس، تکرار پایه درس هاف نسبت نامناسب میان سال‌های تحصیل فراگیر و سال‌های مقرر آموزشی، کیفیت نازل تحصیلات و آموخته‌های یادگیرنده در مقایسه با آن چه که باید باشد، کسب محفوظات به جای معلومات که در اندک زمانی به فراموشی سپرده می‌شود، نرسیدن نظام آموزشی به هدف‌های اصیل خود نامید (پازوکی، ۱۳۸۱: ۱۲). محققان از سال‌ها قبل، بیان داشته‌اند که یکی از ضروریات در آموزش، تجزیه و تحلیل نمرات آزمون‌های تحصیلی به عنوان شاخص‌های موفقیت فعلی و آینده دانش‌آموزان می‌باشد. هنوز هم در سنجش موفقیت‌های تحصیلی، از معدل نمرات فراگیران به عنوان شاخص یا یکی از شاخص‌های موفقیت تحصیلی بهره می‌گیرند، ولی در نظر گرفتن معدل نمرات، به عنوان تنها شاخص تعیین موفقیت تحصیلی، ملاک مناسبی نیست (پورکاظمی، ۱۳۸۵ و دلاور، ۱۳۸۴). بر این اساس، محققان از مجموعه‌ای از معیارها و ملاک‌های مکمل، در تعیین موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان بهره گرفته‌اند. به عنوان مثال در بررسی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، غیر از ملاک معدل، معیارهای دیگری هم چون اخلاق، انضباط کلاسی و حضور مرتب در کلاس، فعالیت‌های عملی و ... را در نظر گرفته‌اند. امروزه تحقیقات، نقش عوامل مختلفی را بر موفقیت تحصیلی فراگیران به اثبات رسانده است (گارتون و همکاران، ۲۰۱۴). به طور خلاصه در زیر آمده است:

۱. نگرش محیط خانواده (پافشاری خانواده بر پیشرفت تحصیلی فرزندان، راهنمایی‌های تحصیلی، تلاش‌های خانواده و عادت کاری خانواده) (نجاریان، سلیمان پور و لیالی، ۱۳۷۳: ۱۲).
۲. تصیلات پدر و مادر (گلاب زاده، ۱۳۷۹: ۵۲).
۳. شغل پدر (خیر، ۱۳۷۶: ۸۸).
۴. تعداد افراد خانواده.
۵. طبقه اجتماعی خانواده (حسینی، ۱۳۷۲: ۲۲).
۶. وضعیت اقتصادی خانواده (احمدی، ۱۳۷۴: ۷۶).
۷. نگرش محیط مرکز آموزشی (اسمیت و همکاران، ۲۰۰۲: ۳۲۱).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

در واقع امروزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان به عنوان یک شاخص مهم برای ارزیابی نظام های آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. علاوه بر این، پیشرفت تحصیلی همواره برای معلمان، دانش آموزان، والدین، نظریه پردازان، و محققان تربیتی نیز حائز اهمیت بوده است. برای مثال، پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان یکی از مهمترین ملاک های ارزیابی عملکرد معلمان محسوب می شود. برای دانش آموزان و دانشجویان نیز معدل تحصیلی معرف توانایی های علمی آن ها برای ورود به دنیای کار و اشتغال و مقاطع تحصیلی بالاتر است. شاید به علت همین اهمیت باشد که نظریه پردازان تربیتی بسیاری از پژوهش های خود را بر شناخت عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی متمرکز کرده اند (رستگار، حجازی، لواسانی و جهرمی، ۱۳۸۸: ۱۱).

عوامل مؤثر بر پیشرفت و افت تحصیلی

میزان پیشرفت تحصیلی یکی از ملاک های کارآیی نظام آموزشی است. بنابراین تحلیل عوامل مربوط به آن اساسی ترین موضوعات تحقیقی در نظام آموزش و پرورش، در گرو عوامل بیشماری است که می توان آن ها را در مقوله ی کلی عوامل مربوط به تفاوت های فردی و عوامل مربوط به مدرسه و نظام آموزش و پرورش بررسی نمود. به عبارتی پیشرفت تحصیلی گاه به علت ویژگی های شخصیتی، شاخص های ذهنی، اجتماعی، عاطفی و اخلاقی دانش آموزان است که می تواند متأثر از عوامل مربوط به خانواده باشد و گاه به علت کارکردهای مدرسه و نظام آموزش و پرورش البته این دو تا حدی با یکدیگر در تعامل هستند (پور شافعی، ۱۳۹۳: ۳۱). پژوهشگرانی که به دنبال کشف عوامل مرتبط با عملکرد تحصیلی بالا بوده اند به آرایه هایی از متغیرها، که عملکرد تحصیلی را تحت تأثیر قرار می دهند دست یافته اند. در رابطه با عوامل محیطی، تا کنون به وجود عوامل محیطی نیرومند و مؤثر زیادی بر پیشرفت تحصیلی پی برده شده است: فورد (فورد و توماس، ۲۰۱۲: ۷۳) در یک مطالعه شاخص های زیر را برای کم آموزان برشمردند: داشتن روابط معلم- شاگردی مثبت پایین، حمایت کم از طرف همکلاسی ها، بی انگیزگی و بی علاقه ای در مدرسه. هر یک از عوامل ذکر شده به تنهایی و نیز در تعامل با یکدیگر بر میزان پیشرفت تحصیلی فرد اثر می گذارد.

خانواده و سرمایه اجتماعی:

اصطلاح سرمایه اجتماعی خانواده، نشان دهنده یک گروه شبکه اجتماعی و روابط بین افراد بالغ و کودکان است که در زمان رشد کودکان بسیار مهم است. آنچه که در سرمایه اجتماعی خانواده ها مهم است ارتباطات درون خانوادگی و بین خانوادگی است (کلمن، ۱۹۹۰، ۳۳). کلمن دو نوع سرمایه اجتماعی را از هم تفکیک می کند: سرمایه اجتماعی در داخل خانه و سرمایه اجتماعی خارج از خانواده. به عبارتی کلمن و بسیاری از پژوهشگران برای سنجش سرمایه اجتماعی ارتباط های درون خانوادگی و بین خانوادگی را به عنوان شاخص های اساسی مورد نظر قرار داده اند. سرمایه اجتماعی داخل خانواده، زمانی را در بر می گیرد که والدین با یکدیگر و بچه هایشان می گذرانند (ارتباط های درون خانواده) به عبارت دیگر تعاملات والدین- کودکان در دل خانواده، سرمایه اجتماعی درون خانواده به شمار می آید. سرمایه اجتماعی بیرون خانواده به روابط خارج خانه، در درون اجتماع کلی تر می پردازد که هنجارهای قوی تری برای کمک به اعضای خانواده نسبت به اعضای غیر خانواده به وجود می آورد. سرمایه اجتماعی بیرون خانواده شامل ارتباط با گروه ها و نهادها از جمله خویشاوندان و همسایگان و ارتباط با اولیا و مربیان و مسئولان مدرسه است بنابراین سرمایه اجتماعی به دو بعد سرمایه اجتماعی درون خانوادگی و بیرون خانوادگی تقسیم می شود (نازک تبار و ویسی، ۱۳۸۷: ۱۳۰). «کلمن از رابطه بین نوجوانان و والدین شان به عنوان شاخص های سرمایه اجتماعی یاد می کند. این سرمایه شامل میزان علاقه ای است که نوجوانان به والدین شان دارند و با آنها صمیمی اند. به عبارتی دیگر کیفیت ارتباط بین اعضای خانواده و به طور کلی میزان روابط بین والدین و فرزندان شاخص های سرمایه اجتماعی خانواده هستند (علیوردی نیا و همکاران، ۱۳۸۷: ۳ به نقل از رایب و همکارانش، ۲۰۰۱: ۱۰). یکی از مهمترین عوامل افت تحصیلی ویژگی های خانوادگی است که سبب بروز و ظهور افت تحصیلی می شود. خانواده یک نهاد اجتماعی کوچک است که اولین کانون تربیتی به حساب می آید و کودک مقدار قابل توجهی از وقت خود را در آن می گذراند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

صاحب‌نظران روانشناسی و علوم تربیتی یکی از مهمترین نهادهای موثر در تربیت و رفتار آدمی را سازمان خانواده می‌دانند، زیرا محیط خانواده اولین و بادوام‌ترین عامل در تکوین شخصیت کودکان و نوجوانان و زمینه ساز رشد جسمانی، اخلاقی و عاطفی آنان است. علاوه بر آن اهمیت خانواده و نقش آن در تربیت کودکان تقریباً در تمامی کتب روانشناسی تعلیم و تربیت به صورت مستقیم و غیرمستقیم مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. بنابراین می‌توان ادعا کرد که خانواده مهمترین نقش را در شکل‌گیری شخصیت کودک داراست. این شکل‌گیری ممکن است مختل یا سالم باشد، پس والدین باید بدانند محیطی که برای فرزندان خود مهیا می‌کنند باید محیطی قوی و آکنده از صفا و صمیمیت و مهر و عطوفت همراه با نظم و انضباط ترتیب دادن بازیها تفریحات مناسب و گردشهای به موقع و ممکن متناسب با سن و سال کودکان باشد. پس مهمترین نقش خانواده ایجاد محیط آرام و مساعد برای مطالعه و انجام تکالیف درسی است. والدین می‌توانند با غنی کردن محیط خانواده در پیشرفت تحصیلی فرزندان خود نقش مهمی داشته باشد. آنان باید به جای خرید اشیاء غیرضروری برای استفاده فرزندان خود کتابهای درسی و وسایل کمک آموزشی تهیه کنند تا از این طریق هم دانش‌آموزان اوقات فراغت خود را به خوبی بگذرانند و هم به یادگیری آنان کمک شود (ساروخانی، ۱۳۸۹: ۴۳).

جو عاطفی روانی در خانواده

منظور از جو عاطفی خانواده، نحوه ارتباط و طرز برخورد افراد یک خانواده با هم است. نظر افراد خانواده نسبت به هم و علاقه آنها به یکدیگر و چگونگی دخالت آنها در کارهای هم و همکاری یا رقابت آنها با یکدیگر، نحوه ارتباط ایشان را نشان می‌دهد. هر خانواده‌ای برخوردار از شکل خاصی از فضای روانی-عاطفی است که تعیین کننده نوع رفتارها و روابط بین اعضای آن است که ممکن است به سه صورت زیر ظاهر گردد:

۱- فضای پذیرنده و احترام متقابل به یکدیگر:

از خصوصیات افراد این خانواده می‌توان احترام نسبت به یکدیگر، همکاری با هم، داشتن قدرت اظهار نظر، شرکت در تصمیم‌گیری‌ها، همفکری و همدلی باهم را نام برد.

۲- عدم دخالت در کار یکدیگر و آزادی مطلق:

از خصوصیات این خانواده می‌توان آزادی مطلق افراد در خانه، عدم دخالت در کارهای یکدیگر، هرج و مرج در روابط خانوادگی، عدم توجه به مصالح و منافع دیگران و بی‌احترامی را نام برد.

۳- دیکتاتوری یا حاکمیت یک نفر بر اعمال و رفتار دیگران:

در چنین محیطی ترس و وحشت بر افراد غلبه دارد. تمایلات و احتیاجات بچه‌ها به هیچ وجه مورد توجه قرار نمی‌گیرد. بچه‌هایی که در چنین خانواده‌هایی رشد می‌کنند احساس امنیت نمی‌کنند، جرئت اظهار نظر ندارند و در نتیجه استعداد و مهارت‌های آنها فرصت بروز پیدا نمی‌کنند، در ظاهر حالت تسلیم و اطاعت از خود نشان می‌دهند و در مقابل دیگران حالت خصومت و دشمنی به خود می‌گیرند (اعزازی، ۱۳۸۰: ۷۱).

سرمایه اجتماعی درون و خارج از خانواده:

روابطی است که بین بچه‌ها و اولیای آنان (و اگر خانواده شامل اعضای دیگری نیز باشد، بین آنان و بچه‌های خانواده) برقرار است. به بیانی دیگر، اگر سرمایه انسانی پدر و مادر با سرمایه اجتماعی نهفته در روابط خانوادگی تکمیل نشود، برای رشد آموزشی فرزند علی‌السویه است که پدر و مادرش سرمایه انسانی را به مقدار کلان یا به مقدار اندک در تملک داشته باشد. از طرف دیگر، سرمایه اجتماعی که برای رشد جوانان مهم است منحصرأ در محدوده خانواده جای ندارد، می‌توان آن را در بیرون از خانواده، در جامعه، دربرگیرنده روابط اجتماعی که میان پدر و مادرها و در بستگی که به وسیله این ساختار روابط به نمایش در می‌آید و بالاخره در [شبکه] ارتباطات پدران و مادران با نهادهای جامعه نیز یافت (تاجبخش، ۱۳۸۴: ۷۸).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

آموزشگاه و مدرسه:

همه ما توانایی و استعداد خلاقیت را داریم، ولی در طول زندگی و در مسیر آموزش و تعلیم یاد می‌گیریم که غیر خلاق باشیم. «تورنس» پس از تحقیقاتی اعلام کرد که منحنی خلاقیت عده زیادی از کودکان در حدود ده سالگی دچار افت و کاستی می‌شود، بطوری که آن‌ها به هیچ وجه خلاقیت دوران کودکی خود را نمی‌یابند. روشن است که عوامل زیادی از قبیل خانواده، مدرسه، محتوای آموزشی، روش‌های یاددهی - یادگیری، شخصیت معلم و سایر عوامل و مسایل آموزشی در صعود یا سقوط خلاقیت کودکان دخالت دارند. مسئله توسعه خلاقیت در نظام آموزش رسمی، بیشتر از این جهت حائز توجه است که براساس پژوهش‌ها و تجربیات مشخص شده است، که ابتکار و خلاقیت در اغلب کودکان مشاهده می‌شود، ولی منحنی تحول آن‌ها در حدود ده سالگی افت می‌کند. و در بزرگسالان نیز خلاقیت کمتر دیده می‌شود، در نتیجه یکی از سؤال‌هایی که مطرح می‌گردد، این است که: چه بر سر توانایی بالقوه فرزندان ما می‌آید؟ بعضی معتقدند، که بروز نکردن بیشتر این توانایی عمومی به نامناسب بودن تعلیم و تربیت مربوط می‌شود. خلاقیت یک امر اکتسابی است که می‌توان آنرا از راه آموزش و تعلیم در افراد ایجاد کرد، از این رو اگر دانش‌آموزان در مدرسه تحت تعلیم و تربیت صحیح قرار بگیرند، نه فقط دچار افت تحصیلی نمی‌شوند، بلکه خلاقیت آن‌ها نیز افزایش پیدا خواهد کرد. اساسی‌ترین کار مدرسه آموزش تفکر به دانش‌آموزان است (شارع پور، ۱۳۹۵: ۲۴۴). کارل برایتر معتقد است که تفکر جز به هم پیوسته آموزش روزانه، در تمام موضوعات درسی است. برای رشد خلاقیت دانش‌آموزان باید تفکر قالبی کلاس شکسته شود. در محیطی که مسایل و مشکلات کلاس درس از طریق فعالیت‌های غیر خلاق حل و فصل می‌شود، نمی‌توان از دانش‌آموزان انتظار داشت که فعال و کنجکاو بوده و تفکر خلاق، واگرا و آفریننده داشته باشند، از اینرو مدارس نباید خلاقیت کودکان را محدود نمایند، بلکه باید با برنامه‌ریزی صحیح و منطقی و ارائه راهکارهای جدید، هر چه بیشتر و بهتر زمینه گسترش و رشد شکوفایی استعدادهای آنان را فراهم نمایند (امینی و ماشاللهی نژاد، ۱۳۹۲: ۱۰۹).

از میان تمامی عوامل آموزشی و تربیتی، نقش معلم به عنوان مهمترین عامل نظام تعلیم و تربیت، جایگاه و اهمیت بسزائی دارد. معلم در رشد و پرورش دانش‌آموزان نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند. تمامی فعالیت‌های معلم مانند شناخت فرایند رشد کودکان و نوجوانان، شیوه‌های تدریس، علاقه‌مندی به رشته تدریس و... از عواملی هستند که در تعلیم و تربیت دانش‌آموزان دخالت زیادی دارند. معلم باید با خصوصیات رشد و احتیاجات فراگیرندگان در هر یک از دوره‌های تحصیلی آشنا باشد. زیرا هیچ معلمی نمی‌تواند بدون شناخت دانش‌آموزان از لحاظ رشد ذهنی، عاطفی، روانی، اجتماعی و غیره در تدریس خود موفقیتی کسب کند. از آنجا که تربیت عمدی کودکان بیشتر در مدرسه و به دست معلمان صورت می‌گیرد، بنابراین مسئولین امر باید در انتخاب و گزینش معلم دقت و وسواس بیشتری به خرج دهند و بخصوص سلامت روانی معلم باید فوق العاده مورد نظر اولیای آموزش و پرورش باشد؛ زیرا دانش‌آموزان نه تنها مطالبی را که مستقیماً از طرف معلم گفته می‌شود، می‌آموزند، بلکه رفتار، حرکات، نگرش‌ها، مهارت‌ها و خلاصه کل شخصیت معلم در آن‌ها اثر می‌گذارد.

پژوهش‌ها:

پژوهش‌های داخلی

در ایران در زمینه افت تحصیلی تحقیقات و پژوهش‌های زیادی از دیدگاه‌های مختلف صورت گرفته است. نتایج این تحقیقات را می‌توان از حوزه‌های مختلف علوم مانند جامعه‌شناسی، روانشناسی، علوم تربیتی و مدیریت مورد بررسی قرار داد.

- توده رنجبر، مسن؛ عراقی، فاطمه (۱۳۹۷) در مقاله بررسی عوامل موثر در افت تحصیلی دانش‌آموزان به این نتایج دست یافتند که نداشتن اعتماد به نفس کافی، عدم برنامه‌ریزی دقیق از لحاظ زمان و میزان مطالعه روزانه، عدم انگیزش درونی برای تحصیل و مطالعه، نداشتن هدف واقعی و عینی و روشن از تحصیل، نداشتن روش مطالعه مناسب برای دروس مختلف، عدم وجود مهارت درست مطالعه، عوامل فیزیولوژیکی و جسمی مانند ضعف بینایی و شنوایی و غیره، عوامل ذهنی و روانی مانند میزان هوش و قدرت حافظه و سلامت روانی اختلاف خانوادگی و خانواده آشفته، طلاق فیزیکی یا روانی والدین، وجود نامادری یا ناپدری و غیره؛ اختلاف فرزندان با خانواده مانند لجبازی با والدین و اعتراض به جو خانواده؛

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

وابسته و متکی نمودن فرزندان به والدین در امور درسی و تکالیف منزل از دوران ابتدایی؛ تحقیر، سرزنش و مقایسه نادرست فرزندان با همسالان موفق و در نتیجه پایین آوردن اعتماد به نفس و خود پنداری آنان؛ تغییرات منفی در خانواده مانند ورشکستگی سیاسی و اقتصادی و اعتیاد و غیره؛ تغییر در جهت ارتقای سریع و غیر مترقبه سطح اقتصادی یا اجتماعی خانواده و از خود باختگی و غافلگیر شدن فرزندان و انواع انحرافات؛ بحران هویت و مسائل ارزشی از جمله علل افت تحصیلی می باشد

- صالحی، مهرداد، پهلوان، منوچهر و شجاعی، علی اصغر (۱۳۹۷)، در مقاله ای تحت عنوان بررسی رابطه بین افت تحصیلی و عوامل موثر بر آن دانش موزان متوسطه مازندران یافته‌های این پژوهش موئید آن است که بین متغیرهای پایگاه اقتصادی-اجتماعی، سرمایه اجتماعی، کنترل عملکرد آموزشی و امکانات آموزشی با افت تحصیلی در بین جامعه آماری، با اطمینان بسیار بالا رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر، در مجموع و به ترتیب متغیرهای پایگاه اقتصادی-اجتماعی با ضریب (۰/۲۹)، سرمایه اجتماعی با ضریب (۰/۲۸)، کنترل عملکرد آموزشی با ضریب (۰/۲۷) و امکانات آموزشی با ضریب (۰/۱۱) بیشترین ضریب تاثیر رگرسیون استاندارد شده را بر متغیر وابسته (افت تحصیلی) داشته‌اند.

- شیوا طیبان و جیبی.ا. کریمیان (۱۳۹۷)، تحقیقی با عنوان بررسی عوامل اجتماعی بر افت تحصیلی دانش‌آموزان دختر اول و دوم و سوم متوسطه شهر گرمسار انجام داده اند. هدف از انجام این تحقیق مشخص نمودن نقش عوامل اجتماعی بر افت تحصیلی دانش‌آموزان دختر سال اول و دوم و سوم متوسطه شهر گرمسار می باشد که به شیوه تحقیق میدانی اجرا گردیده است. جامعه آماری این تحقیق را ۷۶۸ نفر از دانش‌آموزان دختر مقطع اول، دوم و سوم متوسطه رشته‌های ریاضی، تجربی، انسانی و فنی حرفه‌ای که در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ در مدارس شهر گرمسار مشغول به تحصیل بوده اند، می باشد. حجم نمونه این تحقیق با استفاده از فرمول کوکرال از بین جامعه آماری، به تعداد ۲۵۶ نفر معین گردیده است. فرضیات از طریق آزمون کرامزوی و رگرسیون چند متغیره سنجیده شد و نتیجه آن چنین به شرح ذیل بیان شد. جهت سنجش شدت رابطه بین دو متغیر نیروی انسانی آموزشی ماهر و متخصص و افت تحصیلی دانش‌آموزان از ضریب کرامزوی استفاده گردید که مقدار این ضریب ۰/۷۷ و سطح معناداری ۰/۰۱، بیانگر این است که همبستگی مثبت و قوی بین دو متغیر افت تحصیلی دانش‌آموزان و نیروی انسانی آموزشی ماهر و متخصص وجود دارد. همچنین سطح معناداری ۰/۰۱، بین دو متغیر افت تحصیلی دانش‌آموزان و پایگاه اجتماعی خانواده بیانگر این است که همبستگی مثبت و قوی وجود دارد. با توجه به مقدار $F = ۸/۸۶$ با سطح معنی داری ۰/۰۰۰ نشان دهنده رد فرضیه صفر یعنی وجود رابطه معنادار میان دو متغیر عوامل اجتماعی و افت تحصیلی بوده است. از سوی دیگر جهت سنجش شدت رابطه بین دو متغیر انسجام خانوادگی و افت تحصیلی دانش‌آموزان از ضریب کرامزوی استفاده گردید که مقدار این ضریب ۰/۶۶ و سطح معناداری ۰/۰۵، بیانگر این است که همبستگی مثبت و قوی بین دو متغیر انسجام خانوادگی و افت تحصیلی دانش‌آموزان وجود دارد.

- طاهری، محمدرضا، بهدار، حمیرا (۱۳۹۵) در مقاله ای پژوهشی با عنوان بررسی علل و عوامل تأثیر گذار بر افت تحصیلی دانش‌آموزان در دوره ابتدایی بهاین نتیجه رسیدند که عوامل موثری که در کاهش افت و افزایش پیشرفت تحصیلی موثر بودند مانند برنامه درسی و کتاب های درسی و مواد آموزشی و تأثیر معلم و روش تدریس معلم بعنوان ابزارهای مهم این افت معرفی شده اند.

- سانی تا چاق (۲۰۱۵)، در پژوهشی با عنوان "افت تحصیلی در دبیرستان‌های مناطق حاشیه‌نشین دهلی" اشاره می‌کند که افت تحصیلی یک پدیده ملی در دهلی می‌باشد. میزان افت تحصیلی در بین دختران به مراتب بیشتر از پسران است. فرزندان خانواده‌های پایین و مناطق محروم در مقایسه با طبقات متوسط و بالای جامعه دارای افت تحصیلی بیشتری هستند. ترک تحصیل، کاهش منزلت اجتماعی، کاهش درآمد و نرسیدن به شغل مطلوب را برای آنان در پی خواهد داشت و در آینده باعث افزایش نابرابری اجتماعی می‌گردد. برای افزایش کارآمدی آموزش، برنامه‌ریزان آموزشی بایستی گروه‌های در معرض خطر افت تحصیلی را شناسایی کرده و آنان را مدیریت کنند. این پژوهش با استفاده از مطالعه تجربی در مقطع دبیرستان انجام گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد که خانواده و عوامل آموزشی همبستگی بالایی با قضیه ترک تحصیل دارند و اینگونه نیست که ترک تحصیل مقاطع بالاتر صرفاً بخاطر فقر اقتصادی باشد.

- آدن (۲۰۱۳) در پایان‌نامه خود بعنوان "عوامل موثر بر افت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستان" به بررسی عوامل موثر برافت تحصیلی در میان ۱۲۰ دانش‌آموز پرداخت. عوامل موثر بر افت تحصیلی شامل معلمین، محیط مدرسه، والدین، عوامل فردی و عوامل اجتماعی بوده‌اند. عوامل

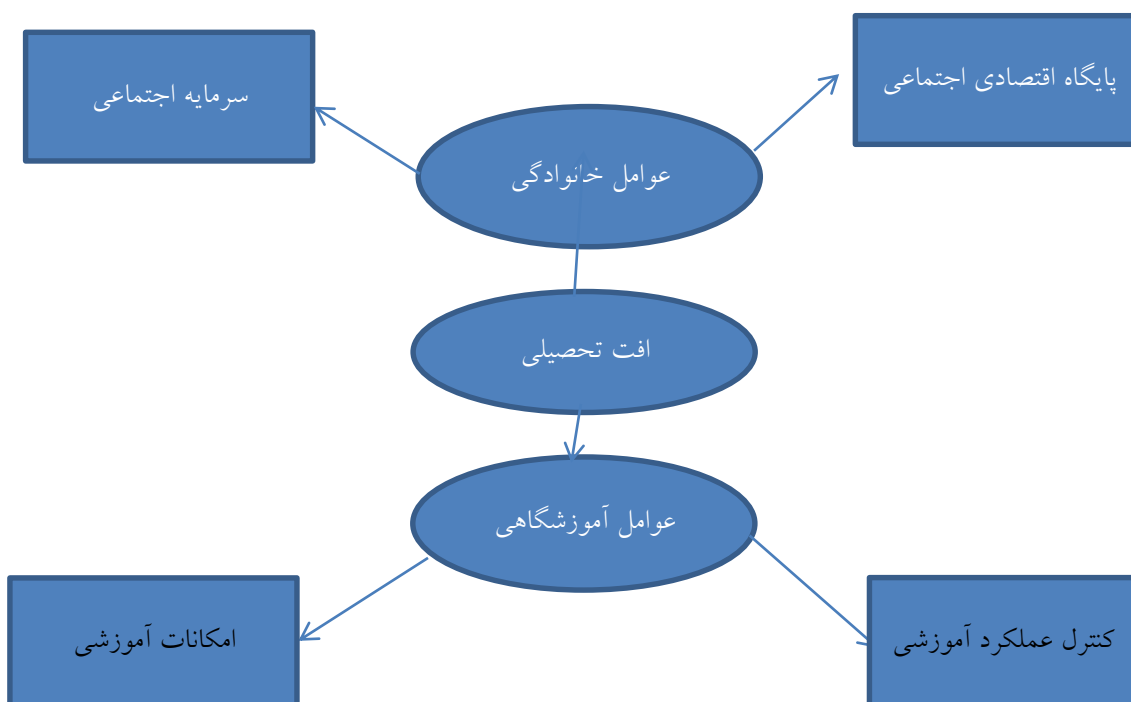
ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

اجتماعی شامل فرهنگ، سیستم سیاسی، موسسات اجتماعی و ارزش‌های اجتماعی موجود در جامعه، همه و همه در پیشرفت و یا افت تحصیلی دانش‌آموزان نقش دارند.

مدل تحلیلی:

با توجه به مبانی نظری و تجربی تحقیق عوامل مؤثر و عوامل بازدارنده افت تحصیلی در مدل مفهومی زیر ارائه می‌گردد:

نمودار (۱): مدل مفهومی

اهداف پژوهش

- هدف ۱: تاثیر عوامل فردی بر افت تحصیلی دانش‌آموزان
- هدف ۲: تاثیر عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی دانش‌آموزان
- هدف ۳: تاثیر عوامل آموزشی بر افت تحصیلی دانش‌آموزان

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

پرسش ها

- آیا عوامل فردی، خانوادگی و آموزشی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد؟
- کدام یک از عوامل فردی، خانوادگی و آموزشی بیشترین تاثیر را در افت تحصیلی دانش آموزان دارند؟

فرضیه ها

- فرضیه ۱: عوامل فردی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد.
- فرضیه ۲: عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد.
- فرضیه ۳: عوامل آموزشی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد.

روش پژوهش

طرح تحقیق توصیفی و از نوع علی و مقایسه‌ای است. در این پژوهش از آزمون t تک نمونه ای استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش دانش آموزان دوره متوسطه اول شهرستان شهرضا بود. تعداد ۱۰۰ نفر از دانش آموزان متوسطه اول به عنوان نمونه به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شد. به منظور تعیین عوامل افت تحصیلی از پرسشنامه علل افت تحصیلی استفاده گردید. این پرسشنامه ۲۰ سوال دارد و سه مولفه عوامل فردی، خانوادگی و عوامل آموزشی است. در پژوهش موسوی پناه (۱۳۹۴) روایی این مقیاس توسط اساتید مربوطه مورد تایید قرار گرفته است. همچنین پایایی این پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۵ بدست آمده است.

یافته ها:

فرضیه ۱: عوامل فردی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد. به منظور بررسی فرضیه، با توجه به اینکه میزان تاثیر عوامل فردی بر افت تحصیلی توسط چندین سوال بررسی گردیده است، که نتایج در زیر ارائه گردیده است:

جدول (۱): نتایج آزمون t تک نمونه ای تاثیر عوامل فردی بر افت تحصیلی

فاصله اطمینان		آزمون t تک نمونه ای (۱=۳)				شاخص
کران بالا	کران پایین	سطح معناداری	درجه آزادی	t	میانگین	
۰/۶۲۱	۰/۴۵۶	۰/۰۰۱	۹۹	۱۲/۹۹۱	۳/۵۴	عوامل فردی بر افت تحصیلی

با توجه به نتایج جدول ۱ آزمون t تک نمونه ای با مقدار مورد آزمون ۳ برای شناسایی تاثیر عوامل فردی بر افت تحصیلی انجام گرفته است. سطح معناداری برابر ۰/۰۰۱ شده و آماره t برابر ۱۲/۹۹۱ شده، لذا با توجه به مقدار میانگین و سطح معناداری آزمون t ؛ که از خطای ۰/۰۱ کوچک تر است، می توان اذعان داشت، تاثیر عوامل فردی بر افت تحصیلی بیشتر از حد متوسط است، به عبارتی عوامل فردی بر افت تحصیلی تاثیر معناداری دارد و فرضیه ۱ تایید می گردد.

فرضیه ۲: عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد. به منظور بررسی فرضیه، با توجه به اینکه میزان تاثیر عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی توسط چندین سوال بررسی گردیده است، که نتایج در زیر ارائه گردیده است:

جدول (۲): نتایج آزمون t تک نمونه ای تاثیر عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

فاصله اطمینان		آزمون t تک نمونه‌ای (n=۳)				شاخص
کران بالا	کران پایین	سطح معناداری	درجه آزادی	t	میانگین	
۰/۷۶۵	۰/۴۳۶	۰/۰۰۱	۹۹	۱۳/۳۰۶	۳/۷۱	عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی

با توجه به نتایج جدول ۲ آزمون t تک نمونه‌ای با مقدار مورد آزمون ۳ برای شناسایی تاثیر عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی انجام گرفته است. سطح معناداری برابر ۰/۰۰۱ شده و آماره t برابر ۱۳/۳۰۶ شده، لذا با توجه به مقدار میانگین و سطح معناداری آزمون t؛ که از خطای ۰/۰۱ کوچکتر است، می‌توان اذعان داشت، تاثیر عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی بیشتر از حد متوسط است، به عبارتی عوامل خانوادگی بر افت تحصیلی تاثیر معناداری دارد و فرضیه ۲ تایید می‌گردد.

فرضیه ۳: عوامل آموزشی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد.

به منظور بررسی فرضیه، با توجه به اینکه میزان تاثیر عوامل آموزشی بر افت تحصیلی توسط چندین سوال بررسی گردیده است، که نتایج در زیر ارائه گردیده است:

جدول (۳): نتایج آزمون t تک نمونه‌ای تاثیر عوامل آموزشی بر افت تحصیلی

فاصله اطمینان		آزمون t تک نمونه‌ای (n=۳)				شاخص
کران بالا	کران پایین	سطح معناداری	درجه آزادی	t	میانگین	
۱/۱۳۶	۰/۸۸۱	۰/۰۰۱	۹۹	۱۵/۷۰۱	۴/۰۱	عوامل آموزشی بر افت تحصیلی

با توجه به نتایج جدول ۳ آزمون t تک نمونه‌ای با مقدار مورد آزمون ۳ برای شناسایی تاثیر عوامل آموزشی بر افت تحصیلی انجام گرفته است. سطح معناداری برابر ۰/۰۰۱ شده و آماره t برابر ۱۵/۷۰۱ شده، لذا با توجه به مقدار میانگین و سطح معناداری آزمون t؛ که از خطای ۰/۰۱ کوچکتر است، می‌توان اذعان داشت، تاثیر عوامل آموزشی بر افت تحصیلی بیشتر از حد متوسط است، به عبارتی عوامل آموزشی بر افت تحصیلی تاثیر معناداری دارد و فرضیه ۳ تایید می‌گردد.

رتبه بندی فریدمن

جدول (۴): آماره های آزمون ناپارامتری فریدمن مربوط به عوامل افت تحصیلی

سطح معناداری	درجه آزادی	کای دو	میانگین رتبه	آماره
۰/۰۰۱	۲	۱۵۵/۷۸	۲/۷۳	عوامل فردی
			۲/۸۹	عوامل خانوادگی
			۳/۲۳	عوامل آموزشی

در جدول (۴) مشاهده می‌شود که سطح معناداری آزمون فریدمن از ۰/۰۵ کمتر است و نشان می‌دهد بین عوامل تفاوت معناداری وجود دارد. عوامل آموزشی با میانگین رتبه ۳/۲۳ در مرتبه اول اهمیت، عوامل خانوادگی با میانگین رتبه ۲/۸۹ در مرتبه دوم اهمیت و عوامل فردی با میانگین رتبه ۲/۷۳ در مرتبه سوم اهمیت قرار دارد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

بحث و نتیجه گیری :

جمع بندی و نتیجه گیری پیشینه تجربی:

نتایج این پژوهش نشان داد عوامل فردی، خانوادگی و آموزشی بر افت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد. در جمع بندی پژوهش های انجام شده در مورد عوامل موثر بر افت تحصیلی دانش آموزان می توان این نتیجه را استخراج کرد که برخی از تحقیقات بر این نکته تاکید دارند که عوامل خانوادگی نظیر پایگاه اجتماعی اقتصادی خانواده، روابط عاطفی بین خانواده، طلاق و... می تواند بر عملکرد تحصیلی فرد تاثیر بگذارد و برخی از تحقیقات هم بر عوامل آموزشی نظیر روابط معلمان با دانش آموزان، شرایط و امکانات تحصیلی، رابطه مشاوره و مدیر مدرسه بر افت تحصیلی دانش آموز تاکید دارند. همچنین، ملاحظه پژوهش های موجود نشان می دهد که مطالعات زیادی در مورد عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی انجام شده و در هر یک از پژوهش ها تعدادی از عوامل مورد بررسی قرار گرفته است (کرمی، ۱۳۸۴). در زمینه عوامل فردی، طالب زادگان (۱۳۷۸)، و مرادی (۱۳۶۷)، بین اضطراب و پیشرفت تحصیلی رابطه ی منفی پیدا کرده اند (شاهسوند، ۱۳۷۹)، جیمز (۱۹۸۰)، بیابانگرد (۱۳۷۰)، و نورالله (۱۳۷۴)، بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت گزارش کرده اند (ورناصری، ۱۳۷۵). هم چنین بیانگرد در پژوهش خود رابطه مثبت بین سبک اسناد درونی و پیشرفت تحصیلی گزارش کرده است. هم چنین بلوم (۱۹۸۲)، بین پیشرفت تحصیلی و انگیزه پیشرفت رابطه مثبتی یافته است (سیف، ۱۳۸۰). در زمینه ی عوامل اجتماعی، بنتام (۲۰۰۲)، و شاهسوند (۱۳۷۹)، رابطه ی مثبتی بین این عوامل و پیشرفت تحصیلی گزارش کرده است. در زمینه ی عوامل خانوادگی، لامبورن و دارلینگ و گراس (۱۹۹۱)، رابطه ی بین پیشرفت تحصیلی و محیط مثبت خانواده، رابطه ی نیرومند والد- فرزند، فضای روانی مثبت و نگرش والدین به تحصیل را مثبت ارزیابی کرده اند. کامکار، ۱۳۷۶؛ شاهسوند، ۱۳۷۹). در بعد پایگاه اقتصادی خانواده، داگلاس و کهن پور (۱۳۷۹)، رابطه مثبت بین درآمد خانواده و پیشرفت تحصیلی را تأیید کرده اند (زارعی، ۱۳۹۰: ۵۲).

منابع:

- آبروشیانی، فریبرز (۱۳۹۴) بررسی عوامل اجتماعی موثر بر افت تحصیلی دانش آموزان متوسطه هرسین. پایان نامه ارشد.
- اعزازی، شهلا (۱۳۸۰)، جامعه شناسی خانواده، انتشارات روشنگران و مطالعات زنان
- افروز، غلامعی (۱۳۸۶)، مبانی روانشناختی افت تحصیلی، تهران، انتشارات مدرسه
- بشیریه، حسین (۱۳۷۸)، جامعه مدنی و توسعه سیاسی در ایران، تهران، نشر علوم نوین.
- بهائولو، بهار (۱۳۹۶)، عوامل موثر بر افت تحصیلی مقطع متوسطه و نحوه جذب فراگیران در خمینی شهر، پایان نامه ارشد
- بهزاد، د. (۱۳۸۴)، تحلیل نظری سرمایه اجتماعی در پیشگیری از آسیب های اجتماعی، مجموعه مقالات سمپوزیوم سرمایه اجتماعی، سرمایه اجتماعی رفاه اجتماعی تهران دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی، صص ۸۳-۱۰۱.
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۷۸). روش های پیشگیری از افت تحصیلی. تهران: انجمن اولیاء و مربیان
- توسلی، غلامعباس (۱۳۹۶)، نظریه های جامعه شناسی، تهران، انتشارات سمت.
- حاجی زاده، محمد (۱۳۸۲). عوامل آموزشی- اجتماعی موثر بر کاهش قبولی دانش آموزان مراکز پیش دانشگاهی در کنکور ۸۰ در شهرستان بهشهر، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علامه، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی
- حجازی، الهه؛ رستگار، احمد؛ غلامعلی لواسانی، مسعود و قربان جهرمی، رضا (۱۳۸۶)، الگوی پیش بینی پیشرفت تحصیلی ریاضی: نقش اهداف پیشرفت و ابعاد درگیری تحصیلی، فصلنامه نوآوری های آموزشی، شماره ۷

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

- دلاکه، حسن (۱۳۸۰)، «تحلیل عوامل موثر بر دانش آموزان در معرض افت تحصیلی از دیدگاه معلمان مدارس ابتدایی تهران»، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی
- رازقی، معصومه (۱۳۹۲)، تاملی برافت تحصیلی، تهران، نشر شلفین
- رفعت جاه، مریم (۱۳۷۶)، بررسی عوامل موثر در عملکرد تحصیلی دانش آموزان مدارس غیر انتفاعی تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته جامعه شناسی، تهران: دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۸)، وسایل ارتباط جمعی و تغییرات ارزش های اجتماعی، تهران، نشر کتاب افرا.
- رؤفی، محمداقبر؛ صداقت، کامران؛ حنائی، جلال؛ خدادادی، خداداد؛ نظری، مهدی؛ پوزش، شهیندخت و عسگری، علیرض (۱۳۸۶)، عوامل فردی-خانوادگی موثر بر افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز، مجله پزشکی دانشگاه علوم پزشکی سااروخانی، باقر (۱۳۸۹)، مقدمه ای بر جامعه شناسی خانواده، انتشارات سروش، نوبت اول
- شارع پور، محمود (۱۳۸۰)، فرسایش سرمایه های اجتماعی و پیامدهای آن، نامه انجمن جامعه شناسی ایران، شماره ۳.
- شارع پور، محمود (۱۳۸۳)، جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت شعبانی، حسن (۱۳۸۶)، مهارت های آموزشی و پرورشی، تهران، انتشارات سمت
- صالحی، مهرداد؛ پهلوان، منوچهر؛ شجاعی، علی اصغر (۱۳۹۶) بررسی رابطه افت تحصیلی و عوامل اجتماعی موثر بر آن، مجله پژوهش اجتماعی، شماره ۴۰.
- صفوی، امان الله (۱۳۶۵)، افت تحصیلی در ایالات متحده آمریکا و علل آن، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال دوم، شماره ۷ و ۸، تهران.
- طبیان، شیوا؛ کریمیان، حبیب الله (۱۳۹۷) بررسی و مقایسه میزان تاثیر عوامل خانوادگی و اجتماعی بر افت تحصیلی دانش آموزان، مجله پژوهش اجتماعی، شماره ۴
- عابدینی، یاسمین (۱۳۸۶)، رابطه درگیری تحصیلی، اهداف پیشرفت و پیشرفت تحصیلی مدل ساختاری پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال سوم ریاضی و علوم انسانی، پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران
- عسکریان، م. (۱۳۷۱)، جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران، انتشارات توس.
- علاقه بند، علی (۱۳۹۴)، جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران، نشر روان.
- کوهستانی حسن (۱۳۹۲)، بررسی افت تحصیلی. پایان نامه ارشد، رشته تکنولوژی آموزشی، دانشگاه تهران
- مطهری، ابوالفضل (۱۳۸۱). بررسی عوامل درون مدرسه ای موثر بر ترک تحصیل دانش آموزان دوره راهنمایی تحصیلی در سال ۷۹-۸۰، شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان قم .
- محمدی، سید تقی؛ کاظمی، نواب؛ رسول زاده، وحید (۱۳۹۸)، تحلیل ادراک و تجربه زیسته معلمان ابتدایی شهرستان طارم، مجله پیشرفت های نوین در روانشناسی علوم تربیتی و آموزش و پرورش، شماره ۱۱.
- معین، محمد (۱۳۸۷)، فرهنگ لغت.
- نعیمی، زینب (۱۳۹۵)، بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با عزت نفس و عوامل موثر بر افت تحصیلی دانش آموزان متوسطه شهرستان گرگان، پایان نامه کارشناسی ارشد.
- هاریسون، پل (۱۳۹۴)، درون جهان سوم، ترجمه شاداب وجدی، تهران، نشر فاطمی
- Abbi, K., & Dehghan, H. (۲۰۱۱). Social capital among Indian and Iranian youth and their families. International Journal of Social Sciences, ۱(۱), ۳-۷

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

- Adane, Linda Ofosua (۲۰۱۳). "Factors legon in partial fulfillment of the requirements for the award of master of philosophy in social work degree.
- Curling, Fred. N. (۲۰۰۹), Fundamentals of Research in Behavioral Sciences, Translated by Pasha Sharifi and Najafi Zand, Tehran: Ava Noor Publications
- Entwistle, N.J. & McCune, V. (۲۰۰۴). The conceptual bases of study strategy inventories. Educational Psychology Review, ۱۶(۴): ۳۲۵-۳۴۵
- ean A. Baker a, Teresa P. Clark a, Kimberly S. Maier b, Steve Viger A. (۲۰۰۸). The differential influence of instructional context on the academic engagement of students with behavior problems. Teaching and Teacher Education. vol, ۲۴, Pp, ۱۸۷۶-۱۸۸۳
- Halsey, A. H., et al. (۲۰۱۶), Education, Economy, and Society, New York: Free Press; us edition.
- Kiwi, Raymond, and Luke Van Kampnehud (۲۰۱۰), Research in the Social Sciences, Translated by Abdolhossein Gohar, Tehran: Contemporary Culture Publications
- Newman, William Iurance, (۲۰۰۷), qualitative and quantitative Social Research Methods. NTC. N.Y
- Reschly, A. & Christenson, S. L. (۲۰۰۶). School completion. In G. Bear and K. Minke (Eds.) Children's needs: Development, prevention, and intervention Washington DC: National Association of School Psychologist. pp. ۱۴۷-۱۶۹
- Schaefer, R.T (۲۰۰۱) Sociology. International ۱th ed. Mc Graw-Hill Inc.
- Wexler, Philip. (۲۰۰۲) Sociology and Education, New. In David. L. Levinson & Peter. W. Cookson. Education and Sociology: An Encyclopedia (PP. ۹۲- ۹۱) New York: Routledge Falmer.
- olters, C. A. & Rosental, H. (۲۰۰۰). The relation between students' motivational beliefs and their use of motivational regulation strategies. International Journal of Educational Research, VOL, ۳۳. Pp, ۸۰۱-۸۲۰.
- Zyngier, David. (۲۰۰۸). (Re)conceptualising student engagement: Doing education not doing time Teaching and Teacher Education. vol. ۲۴, Pp. ۳۱-۹۹.